

27.5.2022

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Asia: Hallituksen esitys laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelu)

Viite: Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/796/2020

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta, joka koskee varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelua. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi naisten ja miesten välistä tasa-arvosta annettua lakia siten, että tasa-arvosuunnitelmavelvoite laajenisi koskemaan myös varhaiskasvatusta. Lisäksi sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskeva tasa-arvolain säännös laajennettaisiin koskemaan varhaiskasvatusta. Näiden tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa.

Tasa-arvon toteuttaminen ja tasa-arvosuunnitelmavelvoite varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatustalaki (540/2018) velvoittaa edistämään tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 2022) velvoitetaan edistämään tasa-arvoa ja todetaan, että varhaiskasvatuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon myös tasa-arvolaki (609/1986). OAJ pitää kuitenkin hyvänä, että tasa-arvolakiin (609/1986) tulee pykälään kirjaus, että tasa-arvosuunnitelmavelvoite sekä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskeva tasa-arvolain säännös laajennettaisiin koskemaan myös varhaiskasvatusta. Tällä hetkellä tasa-arvosuunnitelmavelvoite koskee perusopetusta ja sen piirissä olevaa esiopetusta. Tasa-arvosuunnitelman velvoittaminen varhaiskasvatuksessa toisi esityksen mukaan varhaiskasvatuksen lisäksi päiväkodeissa järjestettävän esiopetuksen tasa-arvosuunnitelmavelvoitteen piiriin.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi 5 §:n 2 momentti, jossa todetaan, että varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien olisi huolehdittava, että tytöillä ja pojilla on samat mahdollisuudet varhaiskasvatukseen ja että varhaiskasvatus tukee tämän tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista. Pykälässä puhutaan tytöistä ja pojista. OAJ on jo aiemmin esittänyt, että 5 §:n uudessa varhaiskasvatusta koskevassa momentissa sanamuotoa korjattaisiin siten, että on huolehdittava siitä, että kaikilla on sukupuoleensa katsomatta samat mahdollisuudet. Tätä ei esityksessä ole huomioitu, mutta sukupuolen moninaisuus tulee kuitenkin pykälässä otetuksi huomioon lain 6 c §:n kautta.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 b pykälä, jonka mukaan, varhaiskasvatuksen järjestäjä ja palveluntuottaja vastaavat siitä, että varhaiskasvatuksen toimipaikassa laaditaan vuosittain tasa-arvosuunnitelma

27.5.2022

yhteistyössä henkilöstön kanssa. Lapset osallistuvat suunnitelman laatimiseen lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) määrätään, että paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät muut suunnitelmat, kuten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Kannatamme, että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan yksiköissä tasa-arvosuunnitelma esimerkiksi osana päiväkodin toimintasuunnitelmaa taikka yksityisen palveluntuottajan omavalvontasuunnitelmaa. Jos tasa-arvosuunnitelma on erillinen paperi päiväkodin toimintaa ohjaavasta suunnitelmasta, ja sitä päivitetään eri tahtiin sen kanssa, se ei välttämättä toimi kovin ohjaavana. Tästä syystä OAJ katsoo, että ennen kaikkea tulee varmistaa se, että tasa-arvosuunnittelu tuodaan varhaiskasvatussuunnitelmien kautta päiväkodeissa luontevaksi osaksi pedagogista suunnittelua.

On hyvä, että tasa-arvosuunnitelma on toimipaikkakohtainen. Kannatamme kuitenkin esitystä, että päiväkotitoiminnan tasa-arvosuunnitelma laadittaisiin varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaan varhaiskasvatusyksikölle tilanteissa, joissa varhaiskasvatusyksikkö muodostuu muutamasta toimipaikasta ja niillä on yhteinen päiväkodin johtaja. Tällöin tulee kuitenkin huolehtia siitä, että lasten osallisuus ei vaarannu ja tasa-arvosuunnitelma laaditaan henkilöstön kanssa yhteistyössä. Lisäksi OAJ kannattaa esitystä, että perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen osalta kunta laatisi yhteistyössä alueensa perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa molemmille toimijoille omat tasa-arvosuunnitelmat.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvitys varhaiskasvatuksen toimipaikan tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista. Esityksen mukaan tasa-arvosuunnitelman vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla. Olisi kuitenkin hyvä, että tasa-arvosuunnitelmaa arvioidaan vuosittain, jolloin voidaan todeta, onko tarvetta päivittämiselle.

Sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy (6 c §) laajennetaan koskemaan myös varhaiskasvatusta. Kirjauksella tarkoitetaan, että tasa-arvoa edistetään ottaen huomioon virallisen sukupuolen lisäksi myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy. OAJ pitää kirjausta hyvänä, sillä varhaiskasvatuksen kohderyhmänä ovat 0–6-vuotiaat lapset ja lapset omaksuvat jo varhain sukupuoliin liitetyn rooliin. Varhaiskasvatuksen on tärkeää olla sukupuolittietoista ja tulisi välttää esimerkiksi sukupuolistereotyyppien uusintamista. Sukupuoli-identiteetti muodostuu ja kehittyy lapsuuden ja nuoruuden aikana, joten siihen ja sukupuolenilmaisuun on tärkeää kiinnittää huomiota myös

27.5.2022

varhaiskasvatuksessa. Syrjinnän ennaltaehkäisy tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelmia valmisteltaessa ja toimenpiteistä päätettäessä.

Tasa-arvovaltuutetun ja tasa-arvolautakunnan oikeudet ja velvollisuudet ulottuvat varhaiskasvatukseen

OAJ pitää hyvänä, että edellisten lisäksi laissa täsmennetään esityksen mukaisesti, että tasa-arvovaltuutetun ja tasa-arvolautakunnan oikeudet ja velvollisuudet, esimerkiksi tasa-arvovaltuutetun oikeus suorittaa tarpeellinen tarkastus varhaiskasvatuksen toimipaikassa, pois lukien pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa, ulotetaan koskemaan myös varhaiskasvatusta.

Tukimateriaalia

Varhaiskasvatuksessa, samoin kuin perusopetusta koskevan tasa-arvolain muutoksen yhteydessä, tasa-arvotyön keskiössä ei tule olla asiakirjan laatiminen vaan toimenpiteiden toteuttaminen. OAJ vaatii, että varhaiskasvatukseen laaditaan varhaiskasvatukseen suunnattu tasa-arvosuunnittelua koskeva opas, jollaisen Opetushallitus laati 2015 voimaan tulleen perusopetusta koskevan tasa-arvolain muutoksen yhteydessä. Olisi myös kannatettavaa, että tasa-arvon edistämiseen liittyvät kysymykset sisällytettäisiin nykyistä vahvemmin opettajankoulutukseen ja opettajien täydennyskoulutukseen.

Yhteenveto

OAJ kannattaa esitystä laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta siten, että tasa-arvosuunnitelmavelvoite sekä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskeva tasa-arvolain säännökset laajennettaisiin koskemaan varhaiskasvatusta. Pidämme tärkeänä, että varhaiskasvatuksen järjestäjä ja palveluntuottaja vastaavat siitä, että varhaiskasvatuksen toimipaikassa laaditaan vuosittain tasa-arvosuunnitelma esimerkiksi osana päiväkodin toimintasuunnitelmaa taikka yksityisen palveluntuottajan omavalvontasuunnitelmaa. Lisäksi kannatamme sitä, että tasa-arvoa edistetään ottaen huomioon virallisen sukupuolen lisäksi myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy.

Jotta tasa-arvosuunnittelu tulee osaksi pedagogisen varhaiskasvatuksen suunnitelmatyötä, tulee suunnitelma laatia yhteistyössä henkilöstön kanssa. Myös lapset osallistuisivat ikätasonsa mukaisesti tasa-arvosuunnitelman tekemiseen ja toteuttamiseen esimerkiksi keskustelun ja leikin avulla. On myös hyvä, että toimipaikkakohtaisen tasa-arvosuunnitelman sijaan suunnitelma voidaan tehdä

27.5.2022

varhaiskasvatusyksiköille tilanteissa, joissa varhaiskasvatusyksikkö muodostuu muutamasta toimipaikasta ja niillä on yhteinen päiväkodin johtaja. Se vähentää päiväkodin johtajien työkuormaa. OAJ vaatii, että varhaiskasvatukseen laaditaan varhaiskasvatukseen suunnattu tasa-arvosuunnittelua koskeva opas suunnittelutyötä helpottamaan ja yhdenmukaistamaan.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
va. koulutusjohtaja

Minttu Ilveskivi-Hentilä
erityisasiantuntija